

Наталя Єршова,

к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу та обліку,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,

м. Харків

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКИОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Американська асоціація фахівців з управлінського обліку (ІМА), виділивши етапи еволюції управлінського обліку в розвинених країнах, зазначає, що після 1995 р. цілі і завдання управлінського обліку концентруються на управлінні цільовими результатами на основі ефективного використання ресурсного забезпечення, застосування методів прогнозування, оцінки, планування та контролю збалансованих оціночних показників, управління організаційними інноваціями і капіталізацією знань, а також управління за цілями і результатами [1]. Мінливість навколишнього середовища і необхідність пошуку способів виконання прогностичної функції управлінського обліку зумовили виділення і подальший розвиток його напрямку - стратегічного управлінського обліку.

Стратегічний управлінський облік має історію розвитку, проте відсутня єдина точка зору серед науковців щодо дати його виникнення чи етапів становлення як закордоном, так і на Україні. Систематизація та узагальнення поглядів науковців та фахівців на зміст поняття “стратегічний управлінський облік” дозволило виділити три основні групи, які уточнюють сутність стратегічного управлінського обліку на етапах його розвитку (таблиця 1).

Порівняльний аналіз наукової та спеціальної літератури дозволяє встановити основні напрямки, які характеризують стратегічний управлінський облік: вихід за межі внутрішньої орієнтованості управлінського обліку та

отримання інформації про конкурентів; визначення залежності між теперішнім стратегічним позиціонуванням компанії та очікуваним з використанням управлінського обліку; отримання конкурентної переваги за рахунок аналізу засобів скорочення витрат та/або підвищення ступеню диференсації продукції компанії за рахунок ланцюжка цінностей та оптимізації факторів витрат [2].

Таблиця 1.

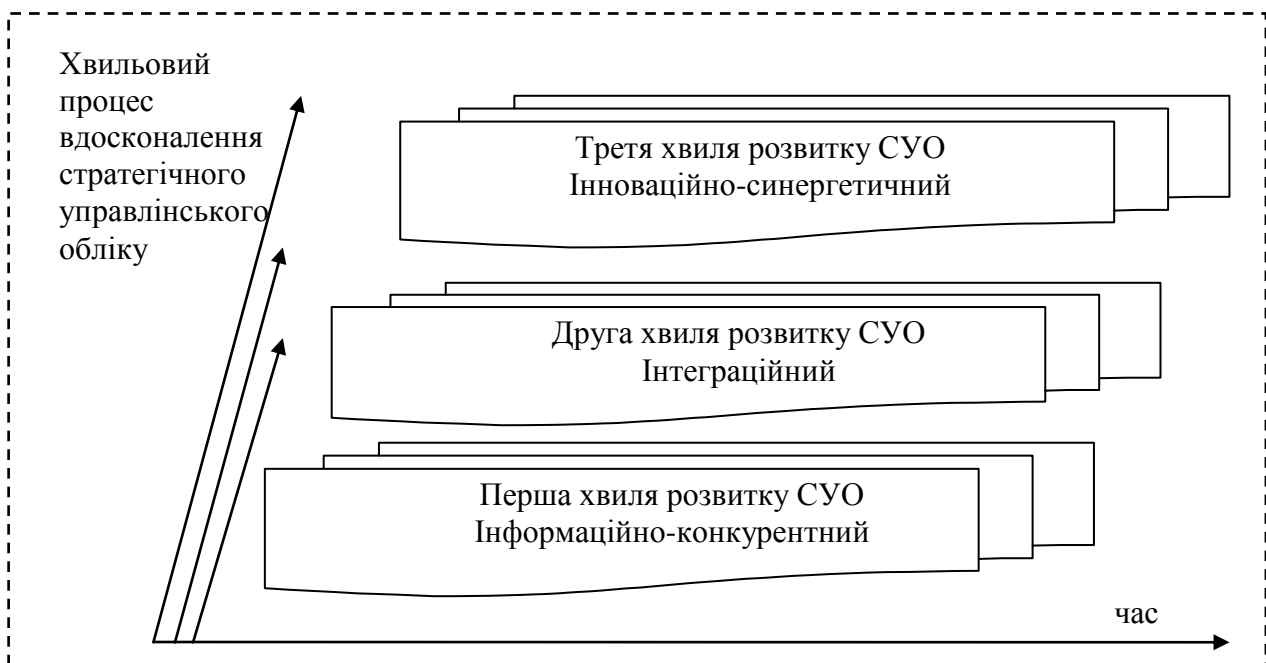
Систематизація та узагальнення поглядів науковців та фахівців на зміст поняття «стратегічний управлінський облік» (авторська розробка)

Група	Цільова спрямованість характеристик трактувань сутності стратегічного управлінського обліку	Автори концептуальних підходів до предметної області стратегічного управлінського обліку
I	Стратегічний управлінський облік – засіб забезпечення інформацією підтримки стратегічних рішень; загальної конкурентної стратегії організації; окремих бізнес-стратегій	K.R Summons, R. Cooper, R.S. Kaplan, M. Bromwich, Lord, G. Nortin, В. Говіндараджан; А.М. Кінг; К. Ward; Н.А. Бреславцева; В.С. Ткач, І.Н. Богата
II	Стратегічний управлінський облік – інформаційна система для достатнього і своєчасного забезпечення всіх рівнів управління плановою, фактичною й прогнозною інформацією з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень завдяки її оперативному й деталізованому збору, систематизації й аналізу	В. Ryan, E. Britton, K. Waterston, О.С. Ніколаєва, О.В. Алексеєва, П.Й. Атамас, І.Н. Богата, С.В. Крилов, В.Е. Керімов, С.Б. Сулоєва, Є.Є. Землякова, Г.О. Партин, А.А. Пилипенко
III	Стратегічний управлінський облік, використовуючи зовнішню і внутрішню інформацію, не тільки забезпечує потреби виробництва, маркетингу, досліджень та розробок, але й передбачає аналіз діяльності з урахуванням довгострокових цілей, використовує методи отримання інформації про вирішальні чинники успіху: якість, інновації, час тощо з метою оптимізації стратегії розвитку підприємства	В.А. Маняєва, М.А. Вахрушина, М.І. Сідорова, Л.І. Борисова, А.В. Глущенко, Е.Н. Самедова, А. О. Фатенок-Ткачук, К. П. Замойська, В.Р. Шевчук

Групування приведених вище визначень свідчить, що цілий ряд авторів вважає, основним акцентом при визначенні стратегічного управлінського обліку його зовнішню орієнтацію.

На основі вивчення, систематизації та узагальнення існуючих поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців із стратегічного управлінського обліку з

використанням компаративно-історичного підходу нами сформовані наступні етапи (хвилі) його розвитку з моменту зародження до теперішнього часу (рисунок 1). Запропонована періодизація етапів (хвиль) розвитку стратегічного управлінського обліку ґрунтується на систематизації, дослідженні та критичному аналізі різних точок зору авторів, а також враховує розвиток суспільних відносин [3, 4]. Перша хвиля розвитку стратегічного управлінського обліку (1981–1998 р.р.) припадає на момент переходу до інформаційного суспільства, що супроводжується поширенням у розвинених країнах інформаційних технологій, інформаційної індустрії, конкуренцією.

Рисунок 1. Динаміка хвильового розвитку стратегічного управлінського обліку (СУО) (авторська розробка)

На цей часовий період припадає також розвиток стратегічного менеджменту. Удосконалення облікових технологій наприкінці ХХ століття надало поштовх до формування сучасних концепцій управлінського обліку: стратегічних технологій планування, бюджетування й аналізу, а також та розвитку інструментарію стратегічного управлінського обліку. Назва даного періоду розвитку стратегічного управлінського обліку, що пропонується, зумовлена тим, що в умовах прояву багатоаспектності інтересів конкуруючих

сторін стратегічний управлінський облік розглядається як засіб забезпечення інформацією підтримки загальної конкурентної стратегії організації, дослідження зовнішнього середовища.

Друга хвиля розвитку стратегічного управлінського обліку припадає на кінець ХХ століття – перше десятиліття ХХІ століття і супроводжується прискореним розвитком НТП, гіперконкуренцією, підвищенням рівня ризиковості зовнішнього середовища, глобалізацією та розвитком комунікацій. Даний вид обліку розглядається як інформаційна система для достатнього і своєчасного забезпечення всіх рівнів управління плановою, фактичною й прогнозною інформацією з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень завдяки її оперативному й деталізованому збору, систематизації й аналізу. Назва періоду розвитку стратегічного управлінського обліку, що пропонується, зумовлена тим, що облік розглядається не тільки як інформаційне забезпечення конкурентної стратегії, але як інтегрована на всіх рівнях управління інформаційна система для достатнього і своєчасного забезпечення їх (рівнів) плановою, фактичною й прогнозною інформацією з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Третя хвиля розвитку стратегічного управлінського обліку (2010 р. – до теперішнього часу) пов'язана з побудовою та розвитком інноваційних економік (які, за висловлюваннями багатьох вчених, здатні забезпечувати стійкий розвиток національних економік); революцією в цифрових технологіях; інтернаціоналізацією економічних систем, мегаконкуренцією. Назва періоду розвитку стратегічного управлінського обліку, що пропонується, зумовлена тим, що стратегічний управлінський облік, наряду з традиційними завданнями, використовує методи отримання інформації про вирішальні чинники успіху: якість, інновації з метою підтримки конкурентної стратегії. Досягнення конкурентних переваг в інноваційній економіці має прямий зв'язок з інформацією, яку представляє стратегічний управлінський облік. В такому ракурсі синергізм це здатність підвищувати рівень інформаційної підтримки стратегічного управління.

На основі дослідження генезису поглядів щодо сутності стратегічного управлінського обліку та запропонованих хвиль його розвитку під стратегічним управлінським обліком пропонуємо розуміти синергетичну інформаційну систему оцінки стратегічних викликів зовнішнього середовища і внутрішнього потенціалу підприємства з метою отримання та подання ємної стратегічної інформації, спрямованої на розробку і реалізацію стратегії підприємства.

Розширення горизонтів облікового простору і вимог до його організації на сучасному (стратегічному) етапі обумовлює появу низки завдань, постановка та реалізація яких дозволить вирішити проблеми і збільшити ефективність стратегічного управлінського обліку в цілому. Враховуючи складність та інваріантність рішень означених завдань, на нашу думку, їх практична реалізація можлива тільки за допомогою вироблення єдиного комплексного підходу до стратегічного управлінського обліку, який зв'язує його окремі елементи в єдиний системний механізм.

Список використаної літератури

1. Колесников С. “Экономический учет”, или Что такое “управленческий учет” в современном понимании // Управление компанией. – 2002. – № 8. – С. 15–18.
2. Coad A. Smart work and hard work : explicating a learning orientation in strategic management accounting Management Accounting Research / A. Coad. — 1996, December, P.387-408.
3. Современная экономическая наука / под ред. Н. Н. Думная, И. П. Николаева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 534 с.
4. Сербиновский Б. Ю. О содержании терминов “инновационная экономика”, “новая экономика” и “экономика знаний” / Б. Ю. Сербиновский, О. С. Захарова // Научный журнал КубГАУ, – 2010.